

Klarar en trängd demokrati den största omställningen?

Demokratin är hotad av marknadslogik men verkar ändå vara det minst dåliga systemet för att hantera sammansatta, lömska problem som klimatkrisen. Men vad är egentligen demokrati och är det systemet tillräckligt effektivt i den komplexa omställning vi befinner oss i? Den sista träffen i läroprojektet Regional brytningstid fördjupade analysen och blickade framåt i det regionala utvecklingsuppdraget.

”Det är en fara för demokratin när offentlig politik förvandlas till marknadskraft” sa **Malin Rönnblom**, professor vid Karlstad universitet, och startar sin analys med att beskriva sin syn på tre grundläggande förändringar som skett de senaste 30 åren:

- Marknaden sätter gränser för det politiska.
 - Tillväxt och konkurrens har blivit självklara mål även för offentlig sektor.
 - Människovärdet riskerar att reduceras till ekonomiskt värde.
- När styrningen prioriterar konkurrens och tillväxt blir det till en strävan i lösningarna att ”hålla politiken utanför”, men det som händer är att man då stänger ute vitala motsättningar. Det leder till missnöje med den etablerade politiken och ger medvind åt odemokratiska, populistiska krafter, säger Malin Rönnblom.

Hal Koch, dansk teolog, beskriver demokrati som både livsform och beslutsform. Malin Rönnblom förklarar att hans beskrivning har inspirerat i utforskningen av vad politikens nya styrformer gör med demokratin. Hon säger att demokrati som livsform innebär tillit till människor, där det gemensamma kan fatta beslut som gagnar hela samhället. Det flyttar uppmärksamhet till politikens innehåll, inte bara till att kostnadsminimera. Demokrati som livsform är också att öppna för en kontinuerlig kamp om hur samhället bör formas och samtidigt ha grunden i en gemensam omsorg om demokratin.

- Politik bör tänkas som en konfliktbaserad mångfald. Ett handlande i gemensamhet inbegriper också intressekonflikter mellan olika politiska viljor.
- Målen är satta på abstrakt politisk nivå men *huret* politiseras för lite och konflikterna ligger ofta i *huret*. Det är inte målen som gör demokratin handlingsförlamad, säger Malin Rönnblom.

Daniel Lindvall, sociolog, var huvudsekreterare i demokratiutredningen och där fanns uppgiften att titta på förändringsprocesser som utmanar demokratin på sikt.

- Jag kom inte runt klimatkrisen som är överordnad allt annat. Om inte den hanteras får demokratin svårt att överleva på sikt, säger Daniel Lindvall.

Han beskriver att både klimatkrisen och coronapandemin är exempel på lömska problem, wicked problems, där varje åtgärd skapar följd effekter, som i sin tur skapar följd effekter och så vidare. Varje försök att möta någon del av problemet skapar effekter i andra delar av samhället. Lösningar kan skapa nya problem som till och med kan vara svårare än det ursprungliga problemet. Men de kan också skapa möjligheter och positiva effekter.

- Vi måste förstå klimatkrisen som inte bara ett lömskt problem, utan ett superlömskt. Det är inte bara ett sammankopplat problem utan vi har även kort om tid att hantera

det. Och dessutom måste aktörer som skapar problemet vara med och lösa det, vi är alla involverade både i orsakandet och lösandet, säger Daniel Lindvall.

Men vilket styrsystem är då bäst för att lösa klimatkrisen, och komplexitet över huvud taget? Är demokratier tillräckligt effektiva? Daniel Lindvall beskriver att lömska problem inte har optimala lösningar och då borde system som lyckas kunna hantera stora mängder information vara bäst lämpade.

- Storskaliga lösningar uppifrån verkar inte vara det bästa. Det finns till exempel empiriska belegg för att Kinas energiinnovationer ofta sker på ställen där de inte är sammankopplade med nätsystemet, planeringen fallerar och de ger inte utlovad effekt.

Daniel Lindvall menar att det behövs information underifrån för att det politiska systemet ska förstå problemet och vilka åtgärder som är mest effektiva. I demokratier kan informationsflödet komma underifrån, det finns incitament att yttra sig och att dela information. Där finns oberoende myndigheter och demokratisk diskussion för att kunna förstå, skapa delaktighet och legitimitet.

- Samhället är sammanlänkat och vi behöver ett system där hela samhället deltar, det är argumentet för demokratin. Auktoritära system kan inte hantera komplexitet så demokrati är att föredra för att hantera klimatkrisen. Men just nu VET vi faktiskt inte för inget system har levererat omställning i linje med Parisavtalet, säger Daniel Lindvall.

I det efterföljande samtalet med Malin och Daniel ställs frågan om hur vi ska tänka kring att många människor faktiskt inte bryr sig om demokrati?

- Det är en stor del av problemet. Demokrati är något som görs någon annanstans, inte som jag gör. Mina ojämlikheter politiseras inte, ingen står upp för mig och då tappar demokratin sin betydelse och staten blir en motståndare. Vi har visserligen en stark tillit i Sverige men ändå... Om människor är ointresserade gör vi något fel. Vi måste tänka till. Vad är det som gör att människorna inte är delaktiga? Det är lätt att bli nostalgisk, att tänka på folkrörelser och så vidare, men vi måste titta framåt, svarar Malin Rönnblom.
- Jag håller inte riktigt med, 20 procent av befolkningen är aktiva i demokratis vardande, resten står stand by. De röstar och bryr sig och kanske skulle de aktivera sig om demokratin utmanas. Men jag ser också ungas uttryck som är annorlunda men de inte ser former för att kunna påverka. Vi måste hitta andra former för engagemang. Fysiska uttryck har kraft, det digitala är ett komplement, säger Daniel Lindvall.

Några röster från chatten

”Det blir än svårare om vi har ett beslut som går i en viljeriktning men när *hur*-frågorna går upp för politiska beslut så frångår man *vad*-beslutet som är övergripande, för när det

kommer till sak så blir det för berörande/känsligt och därmed riskfyllt för politiken att besluta i en riktning.”

”Fast politiken i det offentliga efterfrågar ju också marknadsiseringen: det är så vi ska jobba: effektivitet, sifferresultat och allt för tillväxten. Det är inte tjänstepersonerna som styr detta.”

”Jag tänker att politik också ligger i *huret*, och att det inte enbart behövs *vad* utan också *varför* och *hur*, att dessa tre dimensioner hänger samman.”

”Vissa som var aktiva i politiken på sjuttioalet skulle nog säga att det kanske var lite väl mycket *hur* på politikernas bord, men nu är det helt tvärtom. Exempelvis är valet hur omsorg eller skola ska bedrivas en starkt politisk fråga, som ofta framstår som opolitiskt.”

”Ibland tycker jag att diskussionen om marknadsiserad styrning ersätts med diskussionen kring centralisering, kan det vara så att det i alla fall till en del är det regionala konkurrenstänket som är problemet, inte att sjukvården är regionalt organiserad?”

”Mycket bra att denna diskussion får utrymme kopplat till utvecklingen av den regionala utvecklingspolitiken!”

”Tack för mycket viktig diskussion! Exempel på lyckade medborgardialoger m.m visar Jämtland Härjedalen upp:” <https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/lar-av-andra/insatser/2021-08-27-regionen-later-fler-roster-horas-i-planer.html>

Böcker

”*Trängd demokrati. Om politikens vardag och konsten att vara människor tillsammans*” ges ut i november 2021. Författare: Malin Rönnblom, Kerstin Alnebratt, Maud Eduards, Jörgen Johansson, Andreas Öjehag.

”*Upphetning. Demokratin i klimatkrisens tid.*” Författare: daniel Lindvall, Kjell Vowles, Martin Hultman.